

Siseministri määruse „Siseministri määruse muutmise seoses nimeseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse rakendamisega“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga rakendatakse nimeseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seadust¹, millega tehakse muudatusi nimeseaduses (edaspidi *NS*) ja riigilõivuseaduses (edaspidi *RLS*). Muudatusi on vaja teha selleks, et saaks kasutusele võtta rahvastikuregistri (edaspidi *RR*) elektroonilises teenuses avalduse esitamise võimaluse ning luua õiguslikud raamid isiku nime muutmise seotud toimingutes. Eelnõuga luuakse alus menetlusele, kus isik saab esitada rahvastikuregistri turvalises veebikeskkonnas (edaspidi *turvaline veebikeskkond*) avalduse uue eesnime, perekonnanime või isikunime saamiseks (edaspidi *nime muutmise*) ning mis võimaldab teatud tingimustel teha automaatotsuseid ja -kandeid. Samuti piiratakse nime muutmise õigust isikutel, kelle suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus seonduvalt seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo toimepanemisega alaealise isiku suhtes.

Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. aasta määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ näeb ette, kui eelnõuga kavandatavate nõuete tõttu kasvab ettevõtjate, inimeste või vabatahtlaste halduskoormus, nähakse ette muudatused ka halduskoormuse vähendamiseks. Eelnõuga tehtavatel muudatustel on mõju perekonnaseisuametnikele ja Siseministeeriumi ametnikele ning sotsiaalne mõju inimestele. Eelnõuga tehtavad muudatused ei suurenda ettevõtjate ega vabatahtlaste halduskoormust. Eelnõu muudatustega, millega võimaldatakse esitada nime muutmiseks avaldus turvalises veebikeskkonnas ning teatud juhtudel tehakse nime muutmisel automaatotsus ja -kanne, halduskoormus väheneb ning eelnõu teeb inimesele riigiga suhtlemise kiiremaks ja lihtsamaks. Vaid sellel muudatusel, millega piiratakse nime muutmise õigust isikutel, kelle suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus seonduvalt seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo toimepanemisega alaealise isiku suhtes, on inimesele koormav mõju.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Siseministeeriumi rahvastiku toimingute osakonna:

- 1) õigusnõunik Annika Nõmmik Aydin (annika.nommikaydin@siseministeerium.ee, tel 612 5184);
- 2) osakonnajuhataja Enel Pungas (enel.pungas@siseministeerium.ee, tel 612 5163);
- 3) perekonnaseisutoimingute talituse:
 - juhataja Karin Saan (karin.saan@siseministeerium.ee, tel 5308 8393) ja
 - nõunik Ulvi Klaar (ulvi.klaar.furstenberg@siseministeerium.ee, tel 612 5168).

Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Siseministeeriumi rahvastiku toimingute osakonna õigusnõunik Annika Nõmmik Aydin (annika.nommikaydin@siseministeerium.ee, tel 612 5184).

¹ XV Riigikogu [719 SE](#).

Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Keelelahenduste eesti keele vanemtoimetaja Tiina Alekõrs (tiina@luisa.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud nimeseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõuga². Eelnõu ei ole seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõuga muudetakse siseministri 12. detsembri 2017. aasta määrust nr 45 „Isikule uue eesnime, perekonnanime või isikunime andmise kord ja avalduse vorm“ (edaspidi *määrus*) avaldamismärkega RT I, 19.12.2023, 16.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb **kahest paragrahvist**, millest viimases määratakse jõustumisaeg.

Paragrahvi 1 punktiga 1 loetakse määruse § 2 tekst lõikeks 1 ja täiendatakse paragrahvi lõikega 2, mille kohaselt jäetakse NS § 16 lõikes 4¹ nimetatud isiku uue eesnime, perekonnanime või isikunime muutmise avaldus (edaspidi *avaldus*) läbi vaatamata.

Muudatus on vajalik, sest Riigikogu menetluse käigus otsustas Riigikogu õiguskomisjon toetada Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna ettepanekut täiendada NS § 16 lõikega 4¹, mille kohaselt isik, kelle suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus seonduvalt seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo toimepanemisega alaealise isiku suhtes, ei saa nime muuta. Siia alla kuuluvad järgmised karistusseadustiku süüteo koosseisud: § 141 lõike 2 punkt 1, § 141¹ lõike 2 punkt 1, § 142 lõike 2 punkt 1, § 143 lõike 2 punkt 1, § 143¹ lõike 2 punkt 1, § 143² lõike 1, § 144, § 145, 145¹ ja § 156.

Paragrahvi 1 punktiga 2 muudetakse määruse § 3 lõiget 1, mille kohaselt nime muutmise taotlemisel esitab isik avalduse:

- 1) isiklikult ja kirjalikult nimeseaduse § 16 lõikes 1 nimetatud perekonnaseisuasutusele (edaspidi *perekonnaseisuasutus*);
- 2) turvalises veebikeskkonnas;
- 3) Eesti välisesindusele, kui isik viibib välisriigis.

Eelnõu kohaselt esitab isik nime muutmise taotlemisel uue eesnime, perekonnanime või isikunime muutmise avalduse isiklikult ja kirjalikult NS § 16 lõikes 1 nimetatud perekonnaseisuasutusele või turvalises veebikeskkonnas. Muudatus on vajalik, et rakendada NS-i muudatust, mille kohaselt saab edaspidi nime muutmise avaldust esitada perekonnaseisuasutuses või turvalises veebikeskkonnas, aga enam mitte elektrooniliselt digitaallalkirjaga kinnitatult. Kui isik viibib välisriigis, saab ta avaldust esitada Eesti välisesindusele.

Avalduse esitamisel turvalises veebikeskkonnas kontrollitakse vajalikke andmeid automaatselt, mis esmalt annab avalduse esitajale teadmise, et avalduse menetlemine on võimalik, ja teisalt vabastab ametniku samade andmete kontrollimisest.

Paragrahvi 1 punktiga 3 jäetakse maaduse § 3 lõikest 2 välja esimene lause, mille kohaselt võib välisriigis viibiv isik avalduse esitada Eesti välisesinduses, kes edastab avalduse nimeseaduse § 16

² XV Riigikogu [719 SE](#).

lõikes 1 nimetatud perekonnaseisuasutusele. Lause jäetakse eelnõuga välja, sest see lisatakse eelnõuga § 3 lõike 1 punkti 3. Seega on tegemist vaid sätte asukoha muutmisega, sisuliselt jääb olukord samaks.

Paragrahvi 1 punktiga 4 täiendatakse määruse § 3 lõigetega 3–7.

Paragrahvi 3 lõikega 3 sätestatakse, et kui avaldus on esitatud Eesti välisesindusele, edastab Eesti välisesindus avalduse perekonnaseisuasutusele menetlemiseks. Välisesindus ise nime muutmise menetlust läbi ei vii. Välisesindus edastab avalduse isiku esitaja valitud perekonnaseisuasutusele.

Paragrahvi 3 lõikega 4 sätestatakse, et kui avaldus on esitatud turvalise veebikeskkonna kaudu, siis eeltäidetakse RR-i andmete alusel isiku eest elektrooniline avaldus, lähtudes NS-i sätestatud andmekoosseisust. Seega saab isik kontrollida, kas eeltäidetud avalduses on andmed õiged, ja vajaduse korral selle kinnitada või teha muudatusi, kui see on vajalik. Tagamaks, et isikud, kelle suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus seonduvalt seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo toimepanemisega alaealise isiku suhtes, ei saaks nime muuta, kontrollitakse kõigi avalduse esitajate andmeid karistusregistrist enne, kui esitatud avaldus menetlusse võetakse.

Paragrahvi 3 lõike 5 kohaselt ei saa turvalises veebikeskkonnas avaldust esitada:

- 1) eestkostetava nime muutmiseks;
- 2) lapse nime muutmiseks, kui lapse täisealiseks saamise päevani on jäänud vähem kui 60 päeva.

Esimene piirang on vajalik seepärast, et eestkostja õigus eestkostetava nimel toiminguid teha ei ole absoluutne ning sõltub paljudest asjaoludest, mille väljaselgitamine ja arvestamine on ametnikuga otse suhtlemisel tõhusam. Teise piirangu puhul on arvestatud võimalikku menetlusele kuluvat aega, et vältida olukorda, kus otsuse tegemise ajaks on laps saanud täisealiseks ning tema nime saaks muuta ainult tema enda, mitte enam tema vanema avalduse alusel.

Paragrahvi 3 lõikega 6 sätestatakse, et kui avaldus on esitatud turvalises veebikeskkonnas, kuid nime muutmise menetluses ei tehta automaatsust, määratakse avaldust menetlevaks perekonnaseisuasutuseks see asutus, mis on avalduses märgitud nime muutmise otsuse paber kandjal kättesaamise kohana.

Paragrahvi 3 lõikega 7 sätestatakse, et kui avaldus on esitatud turvalises veebikeskkonnas ja nime muutmise otsuse teatavaks tegemise viisiks on valitud digitaalne kättetoimetamine, kuid nime muutmise menetluses ei tehta automaatsust, määratakse avaldust menetlevaks perekonnaseisuasutuseks järgmine perekonnaseisuasutus:

- 1) Jõhvi Vallavalitsus, kui avalduse esitaja RR-i kantud elukoha aadress on Ida-Viru maakonnas;
- 2) Pärnu Linnavalitsus, kui avalduse esitaja RR-i kantud elukoha aadress on Pärnu maakonnas, Saare maakonnas, Hiiumaa maakonnas või Lääne maakonnas;
- 3) Tallinna Perekonnaseisumet, kui avalduse esitaja RR-i kantud elukoha aadress on Harju maakonnas, Lääne-Viru maakonnas, Järva maakonnas, Rapla maakonnas või välisriigis või elukoha aadress puudub;
- 4) Tartu Linnavalitsus, kui avalduse esitaja RR-i kantud elukoha aadress on Tartu maakonnas, Jõgeva maakonnas, Viljandi maakonnas, Valga maakonnas, Võru maakonnas või Põlva maakonnas.

Turvalises veebikeskkonnas esitatud avalduste menetlemisel saab teatud juhtudel teha automaatsuseid, mille tegijaks loetakse Siseministeerium, ning seega ei ole otstarbekas ega

vajalik lasta avalduse esitajal valida avaldust menetlevat perekonnaseisuasutust. Muudatustega sätestatakse, kuidas määratakse avaldust menetlev perekonnaseisuasutus, kui automaatsust teha ei ole võimalik.

Paragrahvi 1 punktiga 5 muudetakse määruse § 4 lõiget 3, millega sätestatakse, et kui NS § 4 lõikes 1 nimetatud dokumentide esitamine avaldust menetlevale perekonnaseisuasutusele on isikule ebamõistlikult keeruline, võib isik esitada dokumendi perekonnaseisutoimingute seaduse § 3 lõikes 3² nimetatud perekonnaseisuasutusele või Eesti välisesinduse konsulaarametnikule, kes salvestab selle elektrooniliselt ning edastab e-posti teel perekonnaseisuasutusele, kelle menetluses avaldus on.

Sättes tehakse pigem tehnilisi muudatusi, täpsustades, millisele perekonnaseisuasutusele avaldus edastatakse ja millise asutuse kaudu saab dokumente edastamiseks esitada.

Paragrahvi 1 punktiga 6 muudetakse määruse § 5 lõiget 1, millega sätestatakse, et kui vanematel on lapse suhtes ühine hooldusõigus ja kohus ei ole andnud avalduse esitajale lapse nime üle otsustamiseks ainuotsustusõigust, esitab lapse nime muutmise taotlemisel teine vanem oma nõusoleku:

- 1) digitaallkirjaga kinnitatult või isiklikult ja kirjalikult perekonnaseisuasutusele, kelle menetluses avaldus on;
- 2) turvalises veebikeskkonnas, kui avaldus on seal esitatud.

Eelnõuga lisandub võimalus anda nõusolek ka turvalises veebikeskkonnas, mis on lihtne ja mugav viis teisel vanemal nõusolekut anda.

Samuti muudetakse eelnõuga siin sättes selgemaks, et teine vanem esitab nõusoleku perekonnaseisuasutusele, kelle menetluses nime muutmise avaldus on.

Paragrahvi 1 punktidega 7 ja 8 muudetakse määruse § 6 lõiget 3 ja § 7 eesmärgiga täpsustada, et avalduse registreerimise ja puuduste kõrvaldamise ning avalduse läbi vaatamata jätmisest teavitamisega tegeleb avaldust menetlev perekonnaseisuasutus.

Paragrahvi 1 punktidega 9 ja 10 muudetakse määruse § 8 ning tunnistatakse kehtetuks määruse § 9. Eelnõuga ühendatakse nime muutmise otsuse tegemine ja nimeõigusliku muudatuse tegemine RR-is üheks paragrahviks, sest need on omavahel seotud. Kui tehakse nime muutmise otsus, siis kantakse uus nimi RR-i. Eelnõuga lisatakse määrusesse ka automaatsuste ja -kannete regulatsioon.

Nime muutmise otsustab:

- 1) perekonnaseisuasutus, kui avaldus esitati isiklikult ja kirjalikult perekonnaseisuasutuses kohapeal ning perekonnaseisuasutusel on pädevus nime muutmist otsustada;
- 2) Siseministeerium, kui perekonnaseisuasutusel puudub pädevus nime muutmist otsustada;
- 3) Siseministeerium automaatselt, kui avaldus esitati turvalises veebikeskkonnas ja on täidetud nimeseaduse 3. peatüki 2. jaos sätestatud nime muutmise eeldused ning ei esine alust nime muutmisest keeldumiseks.

Nimeõigusliku muudatuse teeb RR-is:

- 1) perekonnaseisuasutus, kui nime muutmise otsus on tehtud NS § 8 lõike 1 punktides 1 ja 2 sätestatud juhtudel;

2) Siseministeerium, kui nime muutmise otsus on tehtud automaatselt.

Nimeõiguslik muudatus jõustub, kui nimekanne on salvestatud RR-is.

Kui nime muutmine otsustatakse automaatselt ja nimeõiguslik muudatus tehakse RR-i automaatselt, teavitatakse turvalises veebikeskkonnas nime muutmise avalduse esitajat, et otsus on tehtud automaatselt ning uus eesnimi, perekonnanimi või isikunimi on kantud RR-i automaatselt, kasutades selleks RR-i ja karistusregistri andmeid.

Kui avaldus on esitatud turvalises veebikeskkonnas ja selle vastavust NS-is sätestatud nõuetele seoses isiku soovil uue isikunime andmisega on kontrollitud RR-ist automaatselt ja karistatuse andmeid on kontrollitud karistusregistrist automaatselt ning otsuse tegemiseks vajalikud eeldused on täidetud, otsustab Siseministeerium nime muutmise automaatselt ja kannab uue nime RR-i automaatselt. Andmete kontrollle saab teha automaatselt kõigi avalduste puhul, kuid olukordades, kus seaduse kohaselt on vaja hinnata nime muutmise põhjuseid või soovitud nime vastavust NS-i nõuetele, ei tehta automaatotsuseid, vaid menetlus edastatakse ametnikule kaalutlusotsuse tegemiseks. RR-i päringuga saab automaatselt kindlaks teha, kas taotletud nimi on näiteks vanema perekonnanimi. Ent kui mõjuval põhjusel soovitakse vabalt valitud perekonnanime, siis ei saa kaalutlusotsust automaatselt teha. Seetõttu ei ole sättes eraldi märgitud, et kaalutlusotsuste puhul ei saa automaatset kontrolli teha, sest esmased kontrollid tehakse kõikide avalduste korral. Kaalutlusega seotud juhtumitel edastatakse menetlus ametnikule ja automaatotsust ei tehta. Sättes on öeldud, et automaatotsus ja -kanne tehakse vaid siis, kui avalduse vastavust õigusaktides kehtestatud tingimustele on kontrollitud automaatselt RR-i abil, mis välistab kaalutluse.

Kui turvalises veebikeskkonnas esitatud nime muutmise avalduses toodud andmete vastavust kehtestatud nõuetele on kontrollitud automaatselt ja õigusaktides ei ole sätestatud teisiti, viiakse nime muutmise menetlus läbi automaatselt, ilma ametniku sekkumiseta. Automaatotsus ja -kanne loetakse Siseministeeriumi tehtud otsuseks ja kandeaks.

Kui avalduses on andmeid, mida RR-i andmete põhjal ei ole võimalik kontrollida, näiteks isik soovib vanaema perekonnanime, kuid RR-i andmed soovitud nime kandmist ja põlvnemise seost ei näita, katkeb avalduse automaatmenetlus ning avaldus edastatakse ametnikule asjaolude selgitamiseks ja võimaluse korral nime muutmise otsuse tegemiseks. Automaatotsuse tegemise loogika on sama, mis näiteks perekonnaseisutoimingute seaduse alusel sünni registreerimise automaatmenetlustes – kui RR avalduse andmeid ei toeta, edastatakse avaldus ametnikule, kes selgitab välja asjaolud ja registreerib sünni.

Paragrahvi 1 punktiga 11 muudetakse määruse § 10.

Perekonnaseisuasutus teeb nime muutmise otsuse avalduse esitajale teatavaks, kui:

- 1) nime muutmise otsus on tehtud määruse § 8 lõike 1 punktides 1 ja 2 sätestatud juhtudel;
- 2) turvalises veebikeskkonnas avalduse esitamisel on valitud haldusakti kättesaamise kohaks perekonnaseisuasutus.

Kui nime muutmise otsuse teeb Siseministeerium automaatselt ja avaldaja on valinud digitaalse kättesaamise viisi, tehakse nime muutmise otsus avalduse esitajale kättesaadavaks turvalises veebikeskkonnas.

Nime muutmise otsus tehakse teatavaks pärast RR-is nimeõigusliku muudatuse tegemist.

Nime muutmisest keeldumise otsuse teeb avalduse esitajale teatavaks perekonnaseisuasutus:

- 1) kes tegi keelduva otsuse;
- 2) kes edastas nime muutmise avalduse menetlemiseks Siseministeeriumile.

Välisriigis viibiva isiku soovil tehakse talle nime muutmise või sellest keeldumise otsus teatavaks Eesti välisesinduse kaudu. Perekonnaseisuasutus, kellele avaldus esitati, edastab nime muutmise või sellest keeldumise otsuse halduskoostöö seaduses sätestatud ametiabi andmise korras Eesti välisesinduse konsulaarametnikule.

Siseministeeriumi keelduva otsuse väljatrüki kinnitab perekonnaseisuasutus, kes edastas avalduse menetlemiseks Siseministeeriumile. Siseministeeriumi nime andmise otsuse väljavõtte kinnitab perekonnaseisuasutus, mis on märgitud avalduses nime muutmise otsuse paberkandjal kättesaamise kohana.

Kehtivas määruses eraldi nime muutmisest keeldumise haldusakti teatavaks tegemist reguleeritud ei ole, kuid nime muutmise automaatotsuste ja -kannete kontekstis on väga oluline reguleerida, kes avalduse esitajale keelduva haldusakti teatavaks teeb.

Paragrahvi 1 punktiga 12 asendatakse määruse § 12 pealkirjas sõna „haldusakti“ sõnaga „otsuse“. See muudatus tehakse eelnõuga määruses läbivalt, edaspidi kasutatakse otsuse sõna, näiteks ka automaatotsustega seoses.

Paragrahvi 1 punktiga 13 muudetakse määruse § 12, mille kohaselt edastab perekonnaseisuasutus kalendrikuu jooksul tehtud nime muutmise ja sellest keeldumise otsused hiljemalt järgmise kuu 10. kuupäevaks Siseministeeriumile.

Paragrahvi sõnastust korrastatakse seepärast, et määruses võetakse sõnastuse „nimeseaduse § 16 lõikes 1 nimetatud perekonnaseisuasutus“ asemel kasutusele „perekonnaseisuasutus“.

Paragrahvi 1 punktiga 14 muudetakse § 13 lõikeid 1 ja 2.

Perekonnaseisuasutuses kohapeal esitatud avaldusi säilitab:

- 1) perekonnaseisuasutus, kui isiku nime muutmise või sellest keeldumise otsuse on teinud perekonnaseisuasutus;
- 2) Siseministeerium, kui isiku nime muutmise või sellest keeldumise otsuse on teinud Siseministeerium.

Siseministeerium säilitab nime muutmise otsused ja nime muutmisest keelduvad otsused. Siseministeeriumi otsusest teeb säilitamiseks väljavõtte Siseministeerium.

Eelnõuga tehtavad muudatused on vajalikud, et eristada asutuses kohapeal esitatud nime muutmise avalduste säilitamist eelnõuga lisatavast turvalises veebikeskkonnas esitatud nime muutmise avalduste säilitamisest, sest nende nõuded on erinevad.

Paragrahvi 1 punktiga 15 täiendatakse määruse § 13 lõikega 3, mille kohaselt säilitatakse turvalises veebikeskkonnas esitatud avaldused ja automaatselt tehtud otsused elektrooniliselt RR-is.

Paragrahviga 2 sätestatakse, et määrus jõustub 29. detsembril 2025. aastal, sest samal kuupäeval jõustuvad ka nimeseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse sätted.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu ja rahvusvahelisele õigusele ning Eesti Vabariigi põhiseadusele

Eelnõu on kooskõlas isikuandmete kaitse üldmäärusega³. Rahvusvahelisi kohtulahendeid eelnõus käsitletud teemadel Eesti kohta ei ole.

Eelnõu koostamisel on analüüsitud selle kooskõla Eesti Vabariigi põhiseadusega (edaspidi *PS*), sealhulgas isikuandmete töötlemise põhimõtetega. Eelnõu võib riiwata järgmisi *PS*-i põhiõigusi:

- § 12: kõik on seaduse ees võrdsed;
- § 14: õigus korraldusele ja menetlusele⁴;
- § 19: õigus vabale eneseteostusele;
- § 26: õigus perekonna- ja eraelu puutumatusele.

PS-i kommenteeritud väljaandes⁵ on märgitud:

Informatsiooniline enesemääramine tähendab igaühe õigust ise otsustada, kas ja kui palju tema kohta andmeid kogutakse ja salvestatakse, seetõttu on eraelu kaitse üheks oluliseks valdkonnaks isikuandmete kaitse. Riigikohtu halduskolleeegium on märkinud: „Eraelu puutumatuse riivena käsitatakse muu hulgas isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist.“ ([RKHKo 12.07.2012, 3-3-1-3-12](#), punkt 19)

Kuigi *PS*-is ei ole inimväärikust eraldi põhiõigusena nimetatud, on see põhiseadusliku põhimõtte na §-s 10. *PS*-i §-st 14 tuleneva hea halduse põhimõtte kohaselt tuleb tagada inimesele menetluses vajalik teave ja anda talle piisavalt selgitusi, et võimaldada tal teostada oma õigusi ja vabadusi. Tagatud peab olema, et igal eelnõu muudatusel on seaduslik alus, muudatused on proportsionaalsed ja põhiõiguste kaitseks võetakse piisavaid meetmeid. Eelnõu laiendab, mitte ei kitsenda põhiõiguste adressaatide õigusi, sealhulgas lisandub võimalus esitada nime muutmise avaldus turvalises veebikeskkonnas ning nime muutmise menetluses saab teha automaatotsuseid ja -kandeid.

Järelikult on eelnõu kooskõlas nii Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õiguse kui ka *PS*-iga.

4. Määruse mõjud

4.1. Võimaldada võtta nime muutmise menetluses kasutusele e-teenus ning automaatotsused ja -kanded

4.1.1. Mõju riigiasutuste korraldusele, tuludele ja kuludele

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). – [ELT L 119, 4.5.2016, lk 1–88](#).

⁴ Inimesel on õigus nõuda, et kõik avaliku võimu teostajad oleksid aktiivsed põhiõiguse rikkumise ärahoidmisel, rakendades selleks vajalikke abinõusid.

⁵ Jaanimägi, Katri, Liiri Oja 2020. *PS*-i § 26 kommentaarid, p 24. – [Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne](#). Viies, parandatud ja täiendatud väljaanne. Toim. Ülre Madise (peatoimetaja), Hent Kalmo, Oliver Kask, Peep Pruks. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, lk 387–396.

I

Mõju sihtrühm: nelja MK KOV-i ametnikud, kellel on nime muutmise õigus.

Sihtrühm on **väike**. Muudatus mõjutab nelja MK KOV-i (Jõhvi, Pärnu, Tallinn, Tartu) ametnikke, kes viivad läbi nime muutmise menetlusi. Nime muutmise õigus on kuni 20 ametnikul, kellest kümne tavapärase tööülesannete hulka kuulub nende menetluste läbiviimine.

Mõju ulatus on **väike**. Võivad kaasneda muutused sihtrühma käitumises, kuid eeldatavasti ei too need kaasa kohanemiskursi, sest ametnikuni jõudnud nime muutmise menetluste puhul muudatusi ei tehta.

Mõju esinemise sagedus on **keskmine**. Mõju avaldub regulaarselt tööpäeviti. Nime muutmiseks esitatakse MK KOV-idele aastas kokku üle 2000 avalduse. Seni ei ole peetud eraldi arvestust digitaallkirjaga kinnitatud avalduste ja asutuses kohapeal paberil esitatud avalduste üle. Hinnanguliselt moodustavad viimased umbes viiendiku avalduste koguarvust. Eeldatakse, et seni digitaallkirjaga kinnitatud avalduse esitamise asendamine e-teenuses avalduse esitamisega ei mõjuta oluliselt paberil esitatavate avalduste arvu.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk **puudub**. Mõju on positiivne, sest kui nime muutmise avaldus esitatakse turvalises veebikeskkonnas, siis ametnike töökoormus väheneb. Kuna osa nime muutmise avaldustest esitatakse edaspidi turvalises veebikeskkonnas, siis väheneb võimalus, et isik tuleb kohapeale avaldust esitada. See omakorda tagab ametnikele oma töös suurema paindlikkuse, kuna turvalises veebikeskkonnas esitatud avalduse puhul kontrollitakse eeldusi ilma ametniku sekkumiseta ja kui ametniku kaalutusotsust vaja ei ole, tehakse automaatotsus ja -kanne. Nii jääb ametnikule rohkem aega keerulisemate juhtumite lahendamiseks, kus on vaja inimesega suhelda ning lisadokumente või -küsimusi esitada. Kõik nime muutmise avaldused ei lõppe isiku nime muutmise, sest osa avaldusi võetakse tagasi ja osa puhul ei ole nime muutmise eeldused täidetud ning nime muutmise kohta koostatakse keelduv otsus.

II

Mõju sihtrühm: Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus (SMIT).

Sihtrühm on **väike**, hõlmates mõnda SMIT-i teenistujat, kes on seotud RR-i menetlustega.

Muudatus mõjutab SMIT-i, kes loob nime muutmise e-teenuse ning teeb teisi vajalikke IT arendustöid, et võimaldada nime muutmise menetluses automaatotsuseid ja -kandeid.

Mõju sagedus on **väike**. E-teenus luuakse ühe korra ja sellel on SMIT-ile ühekordne mõju.

Mõju ulatus on **väike**. E-teenuse loomiseks tuleb teha vajalikud IT arendustööd, mille kulud kaetakse RRF-i vahenditest. Võib tekkida vajadus nõustada ametnikke, kuidas uus teenus töötab.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on väike. Ebasoovitav mõju võib avalduda siis, kui IT arendustööde käigus häiritakse mõne olemasoleva e-teenuse tööd, kuid vea avastamisel saab SMIT selle kõrvaldada.

III

Mõju sihtrühm: Siseministeerium.

Sihtrühm on **väike**. Muudatus mõjutab paari Siseministeeriumi ametnikku, kes tegelevad nime menetlusega seotud teemadega.

Mõju ulatus on **väike**. Muudatusega ei kaasne suuri muutusi sihtrühma käitumises. Muudatusega võib seaduse jõustumise järel lühiajaliselt kaasneda suurem vajadus selgitamise järele.

Mõju esinemise sagedus on **pigem keskmine**. Mõju võib avalduda igal tööpäeval, sest inimesed võivad esitada küsimusi igal tööpäeval ning Siseministeeriumi ametnikud peavad tegema selgitustööd ja nõustama ka MK KOV-i nime muutmise õigusega ametnikke.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk **puudub**. Muudatus on Siseministeeriumile positiivne. Muudatus lihtsustab Siseministeeriumi ametnike tööd, sest eeldatavasti väheneb selgitustöö osakaal. Seaduse jõustumise järel võib aga selgitusvajadus olla lühikest aega suurem kui tavaliselt.

4.1.2. Sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm: isikud, kes soovivad oma nime muuta.

Sihtrühm võib olla potentsiaalselt **suur**, hõlmates järgmisi isikuid:

- 1) Eesti kodanikud;
- 2) Eestis elamisloa alusel viibivad isikud, kes ei ole ühegi riigi kodanikud.

Mõju ulatus on **pigem väike**. Sihtrühma käitumises võivad kaasneda muutused, kuid eeldatavasti ei too need kaasa kohanemiskursi. Praegu on isikul võimalik esitada nime muutmise avaldus neljas perekonnaseisuasutuses kohapeal või digitaalselt allkirjastatuna. Eelnõuga asendatakse viimane võimalus avalduse esitamisega turvalises veebikeskkonnas. Kui isik on esitanud avalduse turvalises veebikeskkonnas, tehakse teatud juhtudel nime muutmise menetluses automaatotsus ja -kanne. See tähendab, et isik saab otsusest teada kiiremini, sest nime muutmise eeldusi kontrollitakse automaatselt ilma ametniku sekkumiseta.

Mõju esinemise sagedus on **väike**, sest üldjuhul ei muuda isik oma nime üldse või ei tee seda rohkem kui üks kord elus.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on **pigem väike**. Muudatus on sihtrühmale pigem positiivne, sest loodav e-teenus muudab nime muutmise menetluse lihtsamaks ja kiiremaks. Väheneb ka inimese halduskoormus. Lihtsam ja kiirem menetlus võib aga kaasa tuua riski, et senisest enam isikuid soovib edaspidi oma nime muuta. Eeldatavasti ei ole see muudatus nii suur, et tooks kaasa ametnike märkimisväärse töökoormuse kasvu, kuid võib tekitada mõningast segadust ühiskondlikes suhetes, kuna identiteedi muutmise protsess lihtsustub ja seda võidakse hakata rohkem ära kasutama, näiteks mainekahju vältimiseks jms.

Samuti võib juhtuda, et otsus nime muutmise kohta tehakse liialt kiirustades ja isik soovib selle hiljem tagasi võtta.

Kui kõik nime muutmise eeldused on täidetud ja kontrollitud, siis tehakse inimese esitatud avalduse alusel nime muutmise otsus ja kanne RR-i automaatselt. Kui turvalises veebikeskkonnas esitatud

nime muutmise avalduse puhul ei ole võimalik teha automaatsust ja -kannet, edastatakse nime muutmise avaldus ametnikule menetlemiseks ning jätkub tavapärane nime muutmise menetlus. Seega, kui nime muutmise avalduse kohta on vaja teha keelduv otsus, siis teeb selle ametnik ja isik saab selle otsuse ka soovi korral vaidlustada. Keelduvat otsust nime muutmise menetluses automaatselt ei tehta. Nime muutmise avalduse rahuldamata jätmise otsuse teeb vaid ametnik. Seega saab nime muutmise otsuse automaatselt teha üksnes juhul, kui isiku esitatud avaldus rahuldatakse, st isik saab avalduses soovitud nime.

Automaatsuse vaidlustamine toimub tavamenetluse raames, ka automaatsustele lisatakse vaidlustamisviide.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatusel ei ole olulist mõju. Muudatus on sihtrühmadele positiivse mõjuga, sest väheneb inimese halduskoormus ja ametniku töökoormus. Samuti muutub nime muutmise menetlus teatud juhtudel kiiremaks ja mugavamaks.

4.2. Sellise isiku nime muutmise piiramine, kelle suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus seonduvalt seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo toimepanemisega alaealise isiku suhtes

4.2.1. Mõju riigiasutuste korraldusele, tuludele ja kuludele

I

Mõju sihtrühm: nelja MK KOV-i nimemuutmise õigusega ametnikud.

Sihtrühm on **väike**. Muudatus mõjutab nelja MK KOV-i (Jõhvi, Pärnu, Tallinn, Tartu) ametnikke, kes viivad läbi nime muutmise menetlusi. Nimemuutmise õigus on kuni 20 ametnikul, kellest kümne tavapäraste tööülesannete hulka kuulub selliste menetluste läbiviimine.

Mõju ulatus on **keskmine**. Võivad kaasneda muutused sihtrühma käitumises. MK KOV-i ametnikel tuleb õppida üks kord uued reeglid selgeks ja neist edaspidi lähtuda. Ametnikud peavad vähemalt seni, kuni luuakse liidestus RR-i ja karistusregistri vahel, kontrollima nime muutjate karistatust ise, tehes päringu karistusregistrisse.

Kui uut nime sooviva isiku kohta on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus seonduvalt seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo toimepanemisega alaealise isiku suhtes, siis peab perekonnaseisumetnik avalduse läbi vaatamata jätmiseks vormistama haldusakti.

Mõju esinemise sagedus on **väike**. Mõju avaldub regulaarselt tööpäeviti. Nime muutmiseks esitatakse MK KOV-idele aastas üle 2000 avalduse. Kuna praegu puudub kriminaalkorras karistatud isikutele uue isikunime andmise keeld, siis ei ole võimalik täpselt välja selgitada, kui palju avaldusi on esitanud kõnealusesse sihtrühma kuuluvad isikud, ega prognoosida, kui suure hulga tulevikus esitavate avalduste puhul tuleb keelduda menetluse võtmisest.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on **keskmine**. Muudatusega avalduv mõju seisneb karistusregistrisse päringu tegemises, mis varem ei olnud menetlevale ametnikule kohustuslik ülesanne. Teatud juhtudel peavad nime menetlusi läbi viivad ametnikud tegema nime muutmise avalduse läbi vaatamata jätmise kohta haldusakti, sest eespool nimetatud süütegudes süüdi

mõistetud isikutel ei ole õigust eelnõu kohaselt enam oma nime muuta. Samuti võib teatud määral suurenda selgitamisvajadus, vähemalt esialgu muudatuse jõustumise järel.

II

Mõju sihtrühm: SMIT.

Sihtrühm on **väike**, hõlmates SMIT-ist mõnda RR-i menetlustega seotud teenistajat.

Muudatus mõjutab SMIT-i, kes loob võimaluse teha karistusregistrisse automaatpäringud, et kontrollida eespool nimetatud kehtivat karistust nime muutmist sooviva isiku kohta.

Mõju sagedus on **väike**. E-teenus luuakse ühe korra ja sellel on SMIT-ile ühekordne mõju.

Mõju ulatus on **keskmine**. E-teenuse loomiseks tuleb välja selgitada, mida on vaja luua ja muuta, ning seejärel teha vajalikud IT arendustööd. Võib olla vajadus nõustada ametnikke, kuidas uus e-teenus töötab.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on **väike**. Ebasoovitav mõju võib avalduda siis, kui IT arendustööde käigus häirub uuenduste tegemisel mõne olemasoleva e-teenuse töö, kuid vea avastamisel saab SMIT selle parandada. Ebasoovitav mõju kaasneb kuludega, mida ei olnud varem prognoositud, sest karistatute nime muutmise keeld lisati nimeseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõusse Riigikogus.

III

Mõju sihtrühm: Siseministeerium.

Sihtrühm on **väike**. Muudatus mõjutab paari Siseministeeriumi ametnikku, kes tegelevad nime menetlusega seotud teemadega.

Mõju ulatus on **keskmine**. Muudatusega kaasnevad muutused sihtrühma käitumises. Muudatusega kaasneb suurem vajadus selgitada näiteks seda, milliste süütegude puhul ei ole kuni karistusandmete karistusregistrist kustutamiseni võimalik nime muuta ja miks. Nime muutmise menetlust läbi viivate ametnike juhendmaterjale tuleb muuta ja vajaduse korral neid ametnikke ka koolitada.

Mõju esinemise sagedus on **keskmine**. Mõju võib avalduda igal tööpäeval, kuid eeldatavasti ei ole kõik esitatavad küsimused seotud süütegusid toime pannud isikute nime muutmise, kuid kõikide nime muutjate puhul tuleb teha karistatuse kontroll karistusregistrist.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk on **keskmine**. Muudatus suurendab Siseministeeriumi töökoormust. Vaja on koostada ametnikele juhendmaterjale ja vastata nii ametnike kui ka teiste inimeste lisaküsimustele.

4.2.2. Sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm: isikud, kes soovivad oma nime muuta, kuid kes on süüdi mõistetud karistusseadustiku § 141 lõike 2 punkti 1, § 141¹ lõike 2 punkti 1, § 142 lõike 2 punkti 1, § 143 lõike 2 punkti 1, § 143¹ lõike 2 punkti 1, § 143² lõike 1, § 144, § 145, 145¹ ja § 156 alusel.

Käesoleval juhul on piiratud teatud süütegusid toime pannud isikute vabadust oma nime muuta ehk on piiratud nende isikute põhiõigust vabale eneseteostusele.

Sihtrühma suurus on **väike**, sest eespool nimetatud süütegudes süüdimõistetud inimesi on alla 5% elanikest. Täielikku statistikat selle kohta, kui palju taotlusi on esitanud uue isikunime saamiseks inimesed, kes on süüdi mõistetud eespool nimetatud süütegudes, ei ole olnud võimalik teha, kuna andmeid uue isikunime taotleja karistuste kohta ei ole kogutud ega arvestatud uue isikunime andmise menetluses.

Mõju ulatus on **keskmise**, sest piirangu jõustumisel ei ole nendel inimestel, kes on vastavates süütegudes süüdi mõistetud, võimalik uut isikunime nime muutmise korras saada.

Mõju esinemise sagedus on **väike**, sest üldjuhul ei muuda isik oma nime üldse või ei tee seda rohkem kui üks kord elus.

Ebasoovitava mõju kaasnemise risk võib olla **suur**. Muudatusega kaasneb sihtrühmale ebasoovitav mõju, sest see piirab teatud rasketes süütegudes süüdimõistetud inimesi – pärast muudatuse jõustumist ei ole neil nime muutmise menetluses võimalik uut isikunime saada. Ebasoovitava mõju kaasnemise riski võib hinnata **suureks**, sest tegemist on olulise piiranguga inimese enesemääramise õigusele. Piirang on vajalik, et kaitsta nii avalikkuse kui ka eraisikute huve. Õigust uuele isikunimele nimemuutmise menetluses ei ole üksnes neil isikutel, kes on teatud rasketes süütegudes süüdi mõistetud. Piirangut ei kohaldata mistahes süüteo toime pannud isikute suhtes.

Järeldus mõju olulisuse kohta: muudatusel on teatud kehtiva karistusega isikutele oluline koormav mõju, sest neil ei ole võimalik oma nime muuta. Nime muutmist otsustavatele ametnikele võib muudatus tuua kaasa töökoormuse kasvu, sest ametnikel tuleb edaspidi nime muutmise menetluses kontrollida isiku karistatust.

4.3. Koondmõju isikute ja ettevõtjate halduskoormusele

Eelnõuga vähendatakse isikute halduskoormust, sest nime muutmise menetlus tehakse ökonoomsemaks, et muuta nii isiku kui ka ametniku elu mugavamaks, kiiremaks ja lihtsamaks, kuid sellise isiku nime muutmist, kelle suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus seonduvalt seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo toimepanemisega alaealise isiku suhtes, piiratakse.

Eelnõu ei mõjuta ettevõtjate halduskoormust.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Muudatusega seotud tegevused, kulud ja tulud on analüüsitud nimeseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas.

Eelnõuga kaasnevad kulud Siseministeriumile RR-i ja karistusregistri liidestuse loomisega seoses karistusandmete kontrollimisega. RR-i kulud kaetakse RR-i pidamiseks ette nähtud Siseministeriumi eelarvest.

Muid eelnõuga seotud kulusid, tulusid ega lisategevusi eelnõuga ei kaasne.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 29. detsembril 2025. aastal, sest samal kuupäeval jõustuvad ka nimeseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse sätted.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Justiits- ja Digiministeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile, Rahandusministeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeriumile, Sotsiaalministeriumile ja Välisministeriumile ning arvamuse avaldamiseks Andmekaitse Inspektsioonile, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Perekonnaseisuaetnrike Kutseliidule ja SMIT-ile.